

Arthur Alderliesten: “Ik wil de pijnlijke vragen van de samenleving doordenken”

Arthur Alderliesten is sinds 1 oktober 2020 projectcoördinator Ethiek bij het Lindeboom Instituut. In deze functie coördineert hij het nieuwe onderzoeksnetwerk ‘Cultuur van het leven’. In dit interview vertelt hij over zijn loopbaan, zijn werk als projectcoördinator en zijn passie voor Bonhoeffer.

Hoe komt een bedrijfskundige die lange tijd bij ProRail werkte terecht in de wereld van zorg en zorgethiek?

Steeds meer groeide het verlangen om werk te gaan doen dat betekenis heeft voor mensen. Het is natuurlijk fijn als de trein op tijd rijdt, dus het werk bij ProRail had zeker betekenis. Ik was echter op zoek naar werk waarbij ik mijn hart meer kon laten spreken. Mijn hart ligt bij vragen als: wat is een goed leven? Wat is de wil van God? Hoe ga je om met lijden? Het gaat bij dit soort vragen vaak om de randen van het leven, het levensbegin en levenseinde. Daar liggen de pijnlijke vragen van de samenleving. Ik wil graag een bijdrage leveren aan het doordenken van deze vragen vanuit christelijk perspectief. Daarom heb ik in 2015 de overstap gemaakt naar de VBOK, waar ik ruim drie jaar directeur van ben geweest.

Sinds 2019 werk je voor Stichting Vrienden van Lelie zorggroep. Kun je iets over je werk voor deze stichting vertellen?

Bij Stichting Vrienden van Lelie zorggroep houd ik me bezig met vragen rondom ouderenzorg, ouder-zijn en het levenseinde. Het doel van deze stichting is de verbinding te leggen tussen formele en informele zorg. Zo probeer ik particulieren, scholen, kerken en ondernemers te betrekken bij het werk van de zorg van onze drie divisies Agathos, Curadomi en Lelie zorggroep wonen, zorg en welzijn.

Als het gaat om zorg voor ouderen, dan wordt er vaak nagedacht over de vraag hoe wij voor ouderen van betekenis kunnen zijn. Bij de stichting proberen we ook andersom te denken: hoe kunnen we ouderen juist van betekenis laten zijn voor anderen? Jonge mensen zouden bijvoorbeeld veel van het levensverhaal en de levenservaring van ouderen kunnen leren. We zijn daarom momenteel bezig om ouderen in contact te brengen met middelbare scholieren. Zo ontstaan er vriendschappen, kunnen levenswijsheden worden gedeeld én levert het een bijdrage aan de ervaring van zingeving bij ouderen.

Arthur Alderliesten

De thematiek ethische vragen rond het levenseinde is ook één van de thema's van het nieuwe netwerk ‘Cultuur van het leven’.

Dat is inderdaad een van de thema's die in projectvorm vanuit het netwerk wordt opgepakt. Met de netwerkpartners die zich aan dit project hebben verbonden, richten we ons op de filosofische en ethische verkenning van het fenomeen ‘voltooid leven’ en de mensbeelden die daarachter schuilgaan. Een belangrijke onderzoeksvraag zal bovendien worden welke strategieën en hulpbronnen ouderen en (psychiatrisch) patiënten kunnen ontwikkelen waardoor zij het leven weer de moeite waard vinden om te leven.

Maakbaarheid is de rode draad van de thema's die we binnen het netwerk aan de orde willen stellen. We leven in een maatschappij waarin alles maakbaar en beheersbaar moet zijn. Daar willen we kritisch over nadenken. Ethische vragen rond het levenseinde is dus een van de thema's die daaronder vallen. De andere twee projecten waar- ▼

▼
mee we nu gestart zijn, gaan over de omgang met maatschappelijke weerstand, en over ouderen, eenzaamheid en informele netwerken.

Het onderzoeksnetwerk is kort geleden van start gegaan. Waarom eigenlijk een 'netwerk'?

De partners wilden nadrukkelijk geen nieuwe zelfstandige organisatie, die zijn er al genoeg. Het doel is om projectmatig samen te werken op thema's die van belang zijn voor de deelnemende organisaties. De leden van het netwerk kunnen per project beslissen of ze willen meedoen en waaruit hun bijdrage bestaat. De kracht van het netwerk zit in de verschillende karakters van deelnemende organisaties. Er zijn onderwijsinstellingen, zorginstellingen en maatschappelijke organisaties betrokken. Al deze organisaties hebben hun eigen expertise, maar ook hun eigen vragen. Een gedeelde vraag is hoe je als organisatie uitdrukking kunt geven aan je christelijke identiteit. Per project kunnen natuurlijk nog meer organisaties aanschuiven en meedoen. Ook staat het netwerk open voor nieuwe deelnemers.

Het mooie van een netwerkorganisatie is dat je flexibel bent. Een van mijn drijfveren als coördinator van het netwerk is om de christelijke benadering van medisch-ethische thema's in Nederland op de agenda te houden. Daarvoor is het belangrijk om in te spelen op actuele thema's. Het werken op projectbasis biedt daar goede mogelijkheden voor.

Naast je werk ben je ook nog bezig om een studie theologie af te ronden. Welke richting heb je gekozen binnen deze studie?

Het was al langer mijn wens om theologie te studeren. Twee en een half jaar geleden ben ik ermee begonnen, toen ik nog bij de VBOK werkte. Er kwamen toen allerlei vragen op mij af over medisch-technische ontwikkelingen, zoals embryokweek, embryoselectie en genetische modificatie met behulp van de nieuwe CRISPR-Cas-methode. Het viel mij toen op dat er door christelijke denkers relatief weinig over deze

Onderzoeksnetwerk 'Cultuur van het leven'

De aanstelling van Arthur Alderliesten op 1 oktober 2020 als projectcoördinator Ethiek viel samen met de start van het onderzoeksnetwerk 'Cultuur van het leven'. Een brede groep van christelijke organisaties bundelt in dit netwerk de krachten voor onderzoek over medische ethiek en zorgethiek.

Het Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut speelt een coördinerende rol in het netwerk. De andere deelnemende organisaties aan het netwerk zijn de Christelijke Hogeschool Ede, Eleos, ForumC, Lelie zorggroep, het Lindeboom Instituut, de NPV, Pro Life Zorgverzekeringen, Reliëf, Schreeuw om Leven, de Theologische Universiteit Kampen en de VBOK.

Door samen te werken in het netwerk zullen de organisaties gezamenlijk onderzoeksprojecten uit (laten) voeren. Deze bundeling van kennis en ervaring zal worden ingezet voor brede vorming, in het onderwijs en om een goed onderbouwd geluid te laten horen in het publieke en politieke debat.

onderwerpen werd geschreven. Met de studie theologie wilde ik me verdiepen in christelijke ethiek, met als toepassingsgebied deze thema's. Ik heb gekozen te gaan studeren aan de Theologische Universiteit Kampen, omdat zij veel aandacht geven aan de betekenis van theologie voor maatschappelijke vragen en ook omdat de Lindeboomleerstoel daar gevestigd is. Op dit moment ben ik bezig met mijn afstudeerscriptie over ethische vragen rond het levensbegin.

Als ik je goed beluister, ben je iemand die enerzijds graag praktisch werk wil verzetten en anderzijds onderzoek wil doen. Klopt dat?

Zeker! Mijn hart ligt bij de combinatie van reflectie en actie. Ethiek begint in de praktijk. Je komt in aanraking met een conflictsituatie en daarop ga je reflecteren. Het meest boeiend vind ik waar de complexiteit van het menselijk leven de vraag naar Gods wil raakt. Wanneer je vervolgens de reflectie omzet in handelen eindigt het dus ook weer met de praktijk. Mijn inhoudelijke interesse kan ik goed kwijt in het werk bij het Lindeboom Instituut. Mijn functie heeft namelijk ook een onderzoekscomponent, naast de projectcoördinatie. Ik wil me ervoor inzetten dat we in de projecten ook de praktische vertaalslag maken, zodat de verschillende doelgroepen van het onderzoek er iets mee kunnen. Het is de bedoeling dat we ons per project richten op een of meerdere van de volgende doelgroepen: samenleving, onderwijs/wetenschap, achterban en politiek.

Je heb meerdere keren gepubliceerd over Dietrich Bonhoeffer. Wat vind je inspirerend aan deze persoon?

Wat mij aanspreekt is dat Bonhoeffer, te midden van een veranderende wereld die gekenmerkt werd door secularisatie en waardenverlies, bleef zoeken naar de wil van God en daar radicaal voor bleef strijden. Er was bij hem geen scheiding tussen wat hij schreef en hoe hij leefde.

In mijn ogen kunnen we veel leren van zijn benadering van de ethiek, ook voor medisch-ethische thema's. Hij schrijft bijvoorbeeld treffend dat de maatschappij steeds meer moeite heeft om het lijden een plaats te geven. Volgens hem resteren er dan twee opties: gezondheid of de dood. Actueler kan het volgens mij niet, in een tijd waarin we meer dan ooit ons best doen om gezond te blijven en waarin we tegelijkertijd discussies voeren over voltooid leven. Volgens Bonhoeffer kan het lijden ook een zegen zijn. Ik denk dat we, ook op dat gebied, veel van hem kunnen leren.

Boekpresentatie *Geboren, niet gemaakt*

Op 9 november 2020 organiseerde het Lindeboom Instituut samen met de NPV de presentatie van *Geboren, niet gemaakt. Reflecties op het levensbegin*. Dit boek is het 21^e deel van de Lindeboomreeks. In het boek worden allerlei ethische vragen behandeld op het gebied van de conceptie, abortus en prenataal onderzoek, in het licht van de meest recente medische en technische ontwikkelingen. Het boek is bedoeld om wetenschappers, zorgverleners en (wens)ouders te helpen bij het nemen van beslissingen in de omgang met ongeboren en beginnend leven.

Aanvankelijk was het de bedoeling om een fysieke bijeenkomst te organiseren in Amersfoort, maar door de coronamaatregelen werd uitgeweken naar het digitale domein.

Tijdens de boekpresentatie vertelde Theo Boer als hoofdredacteur over de inhoud en totstandkoming van het boek. Een kernnotie in het boek is de 'ethiek van voorzichtigheid'. Het punt daarvan is dat, zolang wij niet weten wanneer een menselijk persoon begint, we niet voorzichtig genoeg kunnen zijn in de omgang met beginnend leven.

Henk Jochemsen maakte in zijn bijdrage duidelijk dat de moderne mens steeds meer aspecten van het leven naar zijn hand wil zetten, ook wat het levensbegin betreft. Technische ontwikkelingen maken het steeds meer mogelijk om mensen naar ons eigen beeld te 'maken'. Henk Jochemsen bekritiseerde deze maakbaarheidsgedachte en pleitte voor een houding van ontzag en respect voor het mysterie van het levensbegin.

De derde spreker was Charlotte Lockefeer. Zij heeft meerdere keren gepubliceerd over abortus, onder andere toen zij werkzaam was bij de Teldersstichting (het wetenschappelijk bureau van de VVD). Ze uitte haar waardering voor het boek en bepleitte een open maatschappelijke discussie over de omgang met ongeboren leven. Het blijkt moeilijk deze discussie van de grond te krijgen, omdat er een taboe heerst op het bespreken van de abortuspraktijk. *Geboren, niet gemaakt* biedt een aanzet om deze discussie breder te voeren.

De opname van de boekpresentatie is via Youtube terug te kijken. *Geboren, niet gemaakt* is te bestellen door een e-mail te sturen naar info@lindeboominstituut.nl. Het boek kost €19,95 (exclusief €2,50 verzendkosten).

Activiteiten onderzoekshoogleraar prof. dr. ir. Henk Jochemsen

Sinds 1 juli 2020 is prof. dr. ir. Henk Jochemsen onderzoekshoogleraar namens het Lindeboom Instituut aan de Theologische Universiteit Kampen. In deze functie draagt

fotograaf Gea Gort

hij bij aan onderwijs, onderzoek en vorming op het gebied van medische ethiek. Wat het onderwijs betreft, zal Henk Jochemsen begin volgend jaar een module geven aan de TU Kampen over medische ethiek. Qua onderzoek heeft hij meegewerkt aan *Geboren, niet gemaakt. Reflecties op het levensbegin*. Ook is hij in samenwerking met anderen bezig met de afronding van een boek over ontwikkelingen en ethiek in de klinische genetica.

Naast het onderwijs en onderzoek zal Henk Jochemsen een mentorrol vervullen voor een aantal deskundigen in het veld van medische ethiek en zorgethiek. Het doel hiervan is om hun kennis op medisch-ethisch terrein te verdiepen. Momenteel zijn Arthur Alderliesten (projectcoördinator Ethiek bij het Lindeboom Instituut en manager bij Stichting Vrienden van Lelie zorggroep), Elise van Hoek (manager beleidsbeïnvloeding bij de NPV) en Simon Polinder (associate lector Christelijke professie aan de CHE) hierbij betrokken.

Cultuur van het leven

Kille cijfers zijn het die ons iedere avond op het journaal worden voorgelezen. De laatste updates van het RIVM, met een mengeling van schrik en berusting aangehoord: het aantal besmettingen, de ziekenhuisopnamen, de hoeveelheden doden. Op de website van de John Hopkins Universiteit worden in een dagelijkse statistiek de aantallen COVID-getroffenen wereldwijd bijgehouden. Het aantal besmettingen is inmiddels meer dan 55 miljoen, de teller voor het aantal doden op wereldschaal is gestegen boven de 1 miljoen. En die stijging gaat door.

Aan deze cijfers is het omvangrijke stille sterven als gevolg van de pandemie af te lezen. Ik zeg het zo, omdat COVID-patiënten sterven in stille afzondering, buiten beeld bijna. Maar weinig mensen kunnen dichtbij komen. Er is weleens gezegd dat de moderne samenleving het sterven heeft weggedrukt uit het sociale bestaan. Mensen willen er het liefst niet bij stilstaan. Het is geen onderdeel meer van het leven, zoals sommigen het zouden zeggen. De COVID-pandemie met zijn vereiste sociale afstanden illustreert dit stille afgezonderde sterven helemaal.

In deze tijd komt een aantal christelijke organisaties met een initiatief dat zij 'cultuur van het leven' noemen. Het zijn de partners achter het Lindeboom Instituut. Het initiatief is niet primair afgestemd op de COVID-pandemie, maar het heeft er wel veel over te zeggen. Vanouds is in deze kring aandacht gevraagd voor een zorgvuldige omgang met de dood, voor waardig sterven, voor morele en menselijke betrokkenheid bij de laatste fase van het leven. Prof.dr. Theo Boer, die eerder dit jaar afscheid nam als Lindeboomhoogleraar, heeft in verband met de vraag naar euthanasie vaak gezegd dat de dood niet als 'project' mag worden gezien.

De beweging die nu wordt gestart rond de 'cultuur van het leven' zal zich vast ook uitspreken over de 'cultuur van de dood', of het ontbreken daarvan. Het woord 'beschermwaardigheid' staat centraal. Dat betekent een inspanning om zorgvuldig om te gaan met beide. Daarin klinkt het besef door dat leven en dood uiteindelijk niet liggen in de hand van de mens, maar ook het besef dat ze er op een bepaalde manier wél in liggen. Het is onze verantwoordelijkheid met beide zorgvuldig om te gaan, het leven te ontvangen en de dood te respecteren. Het gaat niet om nummers, maar in alle gevallen om mensen, geschapen naar het beeld van God. Ik zou het toejuichen als de nieuwe beweging die het woord 'cultuur' opvoert zich ook buigt over wat het kille en stille sterven met onze cultuur doet.

De Theologische Universiteit Kampen heeft zich altijd in het bijzonder ingespannen voor een brede bezinning. Hierbij moet de naam vallen van de ethicus prof.dr. J. Douma. Al in de jaren '80 schreef hij boeken over concrete onderwerpen als abortus, euthanasie, genetische manipulatie. Zijn voorlichting heeft een grote rol gespeeld in de ontwikkeling van afgewogen standpunten over leven en dood in christelijke kring. In 1993 werd hij bijzonder hoogleraar medische ethiek aan de VU in Amsterdam op de leerstoel van het Lindeboom Instituut. Hij zou dat blijven tot 1998, een jaar na zijn emeritaat. Ter gelegenheid van zijn afscheid publiceerde hij zijn boek *Medische Ethiek*. In 2014 werd de leerstoel, die niet in Amsterdam kon blijven, gevestigd aan de TU Kampen.

Op 7 november jl. overleed prof. Douma aan de gevolgen van corona. Hij was een van de getallen onder de dagelijks voorgelezen cijfers. We denken aan hem met respect. Hij heeft zich ingezet voor de cultuur van het leven. De tekst op de rouwkaart sprak over het sterven dat ook als 'winst' kan worden gezien (Filippenzen 1:21). Dat maakt dit stille sterven betekenisvol. Op de uitvaart werd gememoreerd dat zijn lichaam in de aarde werd gelegd in de door christelijke organisaties afgekondigde *Week van het Leven*.

Prof.dr. Roel Kuiper is rector van de Theologische Universiteit Kampen. De TU Kampen is een van de consortiumpartners van het Lindeboom Instituut en neemt ook deel aan het onderzoeksnetwerk 'Cultuur van het leven'.

Contact

Het Lindeboom Instituut is een wetenschappelijk onderzoeksinstituut op het gebied van ethiek van de gezondheidszorg. We onderhouden een leerstoel (aan de Theologische Universiteit Kampen), verrichten wetenschappelijk onderzoek, publiceren boeken, rapporten en bijdragen aan dag- en weekbladen, dragen bij aan het maatschappelijk debat en vertalen onze inzichten naar zorgbeleid en zorgpraktijk. Het Lindeboom Instituut werkt vanuit een christelijke levensbeschouwing en wordt ondersteund door een consortium bestaande uit de TU Kampen, Reliëf, de NPV, ForumC, Pro Life Zorgverzekeringen en de VBOK.

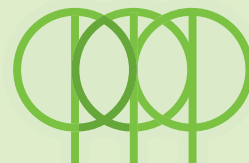
Adres Bergstraat 33 | 3811 NG Amersfoort
T 033 - 43 28 288
E info@lindeboominstituut.nl
W www.lindeboominstituut.nl

Facebook lindeboominstituut
Twitter @LindeboomInst

Giften zijn welkom op NL47 INGB 0003 8057 45
t.n.v. Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut in Amersfoort.

Colofon

Redactie: dr. Teunis Brand
Lay-out en druk: Buijten & Schipperheijn,
Amsterdam
Lindeblad is een uitgave van het Lindeboom
Instituut.
ISSN 1871-9775

Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut